

גישור ומבוא לנושא בונים מדינה במזרח התיכון 1917-1945

ב 1920 קם **חבר הלאומים**- ארגון שמטרתו לשמור על השלום בעולם ולמנוע את התפרצותה של מלחמת עולם נוספת. המדינות התחייבו לפתור סכסוכים בדרכי שלום ולכבד את שלמות שטחן של שאר המדינות בארגון. הארגון סבל מחולשה כי ארה"ב לא היתה חברה בו, ובנוסף הארגון היה תלוי בכוחן של אנגליה וצרפת להשפיע בו, והן לא גילו נכונות לעשות כך.

לאחר מלחע הראשונה שטחי האימפריה העותומנית נמסרו לבריטניה וצרפת **כמנדט**. שליטה זו היתה זמנית ותכליתה הייתה לסייע לעמים אלו להקים מדינות עצמאיות. בריטניה קיבלה שליטה על א"י ועיראק (מצרים בשליטתה מקודם) וצרפת קיבלה מנדט על סוריה ולבנון (טוניס, אלג'יר ומרוקו בשליטתה קודם).

א"י לאחר מלחע הראשונה: השלטון הבריטי תרם לפיתוח הארץ ואפשר ליישוב היהודי לדאוג לצורכי היהודים ולהניח תשתית להקמת בית לאומי. במקביל הבריטים דאגו לצורכי האוכלוסייה הערבית. בשנות העשרים הם אישרו את מינויו של חאג' אמין אל חוסייני למופתי של ירושלים ויושב ראש המועצה המוסלמית בירושלים. חוסייני היה ידוע בהתנגדותו להקמת בית לאומי יהודי והיה מעורב במאורעות דמים שערכו ערביי הארץ ביהודים ב 1920. (מאורעות תר"פ).

התפתחות היישוב היהודי הייתה איטית אך עוררה את התנגדות הערבים. התנגדות זו באה לידי ביטוי בהתפרצויות של מאורעות דמים: 1920, 1921, 1929- מאורעות תרפ"ט, ואירועי המרד הערבי (36-39 תרצ"ו- תרצ"ט).

הדפוס היה קבוע: עלייה יהודית והתפתחות הישוב היהודי עוררו את התנגדות הערבים; בהנהגה הערבית היו גורמים שתבעו תגובה אלימה; הבריטים ניסו לפייס את הערבים על ידי הטלת מגבלות על העלייה והגבלת יכולת היהודית לרכוש קרקעות מהערבים.

מגבלות אלו פורסמו מפעם לפעם **בספר הלבן**- מסמך שפרסמה ממשלת בריטניה ובו עיקרי מדיניותה בארצות שבהן שלטה. בתקופת שלטונם פרסמו הבריטים כמה ספרים לבנים: ב- 1922 היה הספר הראשון, ב-1930 פורסם הספר השני, ובמאי 1939 נוכח אירועי המרד הערבי של 36-39 פורסם הספר השלישי- ידוע כספר הלבן של מקדונלד- שר המושבות. דפוס זה ביטא נסיגה הדרגתית של בריטניה מהמדיניות שנקבעה בהצהרת בלפור ומהמנדט שנקבע ע"י חבר הלאומים.

דפוס זה פגע בעלייה היהודית והבריטים מסרו לתנועה הציונית סרטיפיקטים (אשרות עליה) בהתאם למכסות העלייה שהם קבעו. כמובן שכמות האשרות לא הספיקו והתנועה הציונית נאלצה להכריע בחלוקת האשרות בין יהודי גרמניה לבין יהודים בארצות אחרות שסבלו מעוני

ומרדיפות. לכן בין 1920-1937 הגיעו לארץ באופן בלתי חוקי כ-50,000 יהודים. הגירת ערבים לא הוגבלה כלל. כ-100,000 ערבים מהארצות הסמוכות היגרו לארץ בתקופה זו. הספר הלבן השלישי הטיל מגבלות הגירה קשות במיוחד שאיימו לחסל את המפעל הציוני ובהמשך נודע כי בדיעבד גזרו את דינם של יהודי אירופה למוות.

המנדט הבריטי ותרומתו לפיתוח הארץ: חבר הלאומים מסר לבריטניה את א"י כמנדט.

עיקרי טופס המנדט: הקמת בית לאומי ליהודים בהתאם להצהרת בלפור; הבריטים מוסמכים לנהל את הארץ מבחינה מנהלית וחקיקתית; פירוט האמצעים שעל פיהם יפעל המנדט הבריטי להבטיח את הקמת הבית הלאומי היהודי; הבריטים יגנו על זכויותיהם של תושבי הארץ שאינם יהודים.

במהלך המנדט תרמו הבריטים רבות לפיתוח הארץ: קבעו גבולות; קבעו שירותים בירתיים; הקימו שדות תעופה ונמלים; ארגוני רישום של תושבים; הקימו משטרה; חוקקו חוקים לשמירת עתיקות; הקימו עיתונות מקומית; החליפו מטבע ללירה הארצישראלית; הקימו מערכת משפט מודרנית; סללו תשתיות; הקימו מע' רפואה וחינוך מודרניות ובעיקר תרמו לעיצובה של התנהגות אזרחית מודרנית.

היישוב היהודי בתקופת המנדט: בתחילה נהנה הישוב היהודי משיתוף פעולה רב מצד שלטון המנדט. אך בחלוף השנים נסוגה בריטניה ממדיניות שנקבעה בכתב המנדט והטילה מגבלות רבות על היישוב היהודי. לאחר עליית היטלר לשלטון מדיניות בריטניה התייחסה באופן שולי למתיחויות באימפריה כי שאפה להכין את עצמה למלחמה אפשרית בגרמניה. מדיניות זו באה לידי ביטוי בדיכוי המרד הערבי במחיר של פגיעה בשאיפות התנועה הציונית. (אם תהיה מלחמה בנאצים הישוב היהודי בכל מקרה יסייע לבריטים ותמיכת הערבים הייתה מוטלת בספק).

במאי 39 פרסמו הבריטים את הספר הלבן השלישי שהגביל את יכולתם של היהודים לרכוש אדמות מערבים, והגביל את עליית היהודים לארץ. חוק הקרקעות והגבלת העלייה פגעו קשה בישוב היהודי. המדיניות הבריטית עוררה ביישוב התנגדות רבה והספר הלבן כונה בכינוי גנאי- "הספר השחור".

למרות ההגבלים והקשיים בתקופת המנדט היישוב הגיע ל-600,000 נפש ב 1948, והוקמו מוסדות פוליטיים דמוקרטים, נוסדו מסגרות כלכליות, חברתיות, תרבותיות וחינוכיות.

התפתחות כלכלת היישוב היהודי: בתקופת המנדט הבריטי התפתחו ביישוב היהודי תשתיות כלכליות בתחומי החקלאות, התעשייה והמלאכה. התנופה הכלכלית באה לידי ביטוי ב: הקמת תחנת כוח חשמלית, הקמת מפעלים ובגידול סחר החוץ הארצישראלי. העולים ברובם המכריע בחרו להתיישב בערים-ת"א הגדולה, ירושלים עם רוב יהודי, וחיפה. בעיר התפתחו ענפי מסחר, תעשייה, מלאכה ונדל"ן. כספים רבים הופנו לרכישת אדמות מערבים במטרה להקים עליהם

יישובים חקלאיים. חלק מהאדמות נרכשו ע"י אנשים פרטיים והוקמו עליהן יישובים שכלכלתם מבוססת על משק פרטי. אדמות שנרכשו ע"י כספי התנועה הציונית הפכו לצורות חדשות של התישבות חקלאית- הקיבוץ והמושב. התפתחות כלכלית זו נשענה על השקעות גדולות של הון שזרמו לא"י ע"י השלטון הבריטי, שיזם פרויקטים ציבוריים רבים. בנוסף השקיעה בארץ התנועה הציונית ואף עולים יהודים שהביאו עימם הון פרטי. חשוב להדגיש כי תהליך ההתעצמות הכלכלית של היישוב היהודי לא היה רציף וידע עליות ומורדות.

מוסדות התנועה הציונית והיישוב היהודי:

מוסדות התנועה הציונית: לאחר מלחע הראשונה פעלו בארץ שני מוסדות מטעם התנועה הציונית: המשרד הארץ ישראלי- נוסד ב 1907 ומטרתו הייתה לייצג את התנועה ציונית בישראל והוא סייע בדרכים רבות להתבססות היישוב. בראשו ד"ר ארתור רופין. המוסד השני- ועד הצירים- משלחת שבראשה ד"ר חיים וייצמן שהגיע לארץ ב-1918 ופעלה 3 שנים. תפקידה לשקם את הריסות המלחמה. ב- 1921 מוסדות אלו אוחדו והוקמה ההנהלה הציונית. הקונגרס הציוני החליט להקים גוף נוסף שייצג אותו בא"י- הסוכנות היהודית לארץ ישראל. גוף זה אמור היה לייעץ לממשלת המנדט ולשתף איתה פעולה בכל הנודע להקמת הבית הלאומי היהודי ובהתאם לכתב המנדט. הסוכנות קמה ב 1929.

מוסדות התנועה הציונית נהנו מעוצמה פוליטית רבה הודות להכרה הרשמית שהוענקה להם ע"י שלטון המנדט, והודות לתקציבים שהעבירה להם התנועה הציונית העולמית.

מוסדות היישוב היהודי: היישוב היהודי הקים מוסדות פוליטיים שנועדו לשמש בסיס אזרחי, פוליטי ושלטוני לבית הלאומי. התארגנות זו זכתה לשם כנסת ישראל ופעולותיה מומנו ע"י כספי מיסים פנימיים שהוטלו על אנשי היישוב. מוסדותיה היו- אספת הנבחרים- מעין פרלמנט, הוועד הלאומי- מעין ממשלה, הרבנות הראשית- רב ספרדי ורב אשכנזי. מוסדות כנסת ישראל זכו להכרה מידי הבריטים ב-1927. הם היוו את הבסיס הפוליטי, השלטוני והאזרחי לבית הלאומי.

מסגרות כלכליות, חברתיות, תרבותיות: בתקופת המנדט היישוב היהודי הקים מסגרות רבות שספקו מענה לצרכים הכלכליים, החברתיים והתרבותיים שלו. רבות מהמסגרות הוקמו ע"י המחנות הפוליטיים שפעלו ביישוב ונתנו ביטוי לתפיסת עולמם.

מחנה הפועלים- מנהיגה- דוד בן גוריון. מחנה בעל אידיאולוגיה ציונית וסוציאליסטית. מחנה זה היווה שלישי מהציבור. השאיפה שלו הייתה להקים מדינה יהודית שמבוססת על משק שיתופי ושוויוני ותעניק לאזרחיה שירותים בסיסיים של סעד ורווחה. מחנה זה הקים שתי מסגרות כלכליות וחברתיות עיקריות:

• גדוד העבודה- בין 29-1920. מנה כ 800 חברים. הגדוד ביצע עבודות קבלניות עבור גופים שונים. בניין, סלילת כבישים, קטיף ועוד. אורח חייהם היה שיתופי.

• ההסתדרות- קמה ב 1920- איגוד מקצועי לפועלים. הקימה חברות כלכליות כגון סולל בונה ודאגה לרווחת הפועלים בחיי היום יום. ההסתדרות אף הקימה את ארגון ההגנה שמטרתו הייתה לספק הגנה לכלל היישוב היהודי.

המחנה האזרחי- בעל אידיאולוגיה ציונית ליברלית. מטרתו כי המדינה שתקום תתבסס על פעילות כלכלית חופשית ותחרותית ותספק לחבריה שרותי רווחה מינימליים. ז'בוטינסקי היה מנהיגו הבולט של המחנה. מחנה זה הקים את המסגרות הבאות:

• ארגונים חקלאיים- כגון התאחדות האיכרים

• התאחדות בעלי התעשייה

• התאחדות הסוחרים.

מבחינה פוליטית מחנה זה נחלק למפלגות רבות ולכן זה החליש את כוחו אל מול מחנה הפועלים.

תחום חינוך ותרבות: חלק מהתבססות של היישוב היהודי היה מלווה בתחומי התרבות והבילוי. קמו הוצאות ספרים, עיתונים, תיאטראות, תזמורת סימפונית, בית אופרה, בתי קולנוע, מסעדות ואגודות ספורט. בנוסף התהליך לווה בהתבססות מעמדה של הלשון העברית. בתקופה זו הוקם גדוד מגיני השפה- שהכריזו מלחמה בשפת היידיש ונאבקו לביסוס השפה העברית. סיסמתם- "עברי-דבר עברית".

התפתחות המתח בין יהודים וערבים: במהלך תקופת המנדט הואץ תהליך גיבוש התפיסה הלאומית בקרב ערביי א"י. המאבק ביישוב היהודי חיזק בהם את התודעה הלאומית הפלסטינית. דבר זה עורר מתח לאומי שהיה מלווה בהתפרצויות של אירועים אלימים ובהתקפות דמים על היישוב היהודי. התפרצויות אלו זכו לכינוי מאורעות ובהם נרצחו מאות יהודים ונפצעו אלפים. רכושם של יהודים רבים הושחת.

מאורעות תר"פ-1920- הערבים תקפו את מטולה ותל חי. נהרגו 8 יהודים בהם יוסף טרומפלדור- לוחם ומנהיג ציוני וסוציאליסט.

מאורעות תרפ"א- מאי 1921 תקפו ערבים יהודים ביפו והמאורעות התפשטו לעוד ישובים. נרצחו 47 יהודים ו 146 נפצעו. בין הנרצחים הסופר יוסף חיים ברנר.

מאורעות תרפ"ט-1929- בעקבות קריאותיו של המופתי מירושלים לג'יהאד- מלחמת קודש ביהודים, והתחזקותו של היישוב היהודי, והפרת הסטטוס קוו של מתפללים יהודים בירושלים, פרצו המאורעות לאחר תשעה באב ופורעים ערבים החלו לפגוע ביהודים. המאורעות התפשטו לירושלים, חברון וצפת. 133 יהודים נהרגו. 339 נפצעו.

מאורעות תרצ"ו- תרצ"ט-36-39- המרד הערבי- בתקופה זו פתחו הערבים במרד בשלטון הבריטי. המאורעות נבעו מתהליך ההתעצמות שהתרחש ביישוב היהודי ומתהליך הקצנה שחל בציבור הערבי. בעקבות מדיניות חוץ פשרנית של בריטניה אל מול היטלר, ערבים רבים שהעריצו

את היטלר הסיקו שהם יוכלו לקדם את מטרותיהם בהפעלת לחץ צבאי על הבריטים. מטרות המרד היתה לגרום לשינוי במדיניות הבריטית בא"י, כך שבריטניה לא תהיה מחויבת להקמת בית לאומי יהודי. המורדים תקפו מתקני צבא ותחנות משטרה בריטיים, ירו בחיילים ושוטרים, רצחו בכירי ממשל בריטים, חסמו כבישים, התקיפו רכבות נוסעים, שדדו בנקים, ירו על יהודים בדרכים מעורבות, הניחו פצצות במרכזי ערים יהודיות, שרפו רכוש יהודי רב, והכריזו על שביתה כללית. המרד היה מלווה בטרור פנימי שפגע מאוד בחברה הערבית.

בתגובה הזרימו הבריטים לארץ כוחות צבא גדולים, שדיכאו אותו ביד קשה. המופתי של ירושלים גורש מהארץ והמרד הסתיים בכשלונו. במהלך המאורעות נהרגו 445 יהודים ומאות נפצעו. אירועים אלו העידו על המתח הלאומי הגובר ועל חששם של הערבים מפני הקמת בית לאומי יהודי.

תכנית החלוקה של וועדת פיל: לאחר פרוץ המרד הערבי ב 1936, הקימו הבריטים וועדת חקירה שנדרשה לבחון את גורמי המרד ולהמליץ על דרכי פעולה. ביולי 37 פרסמה את מסקנותיה. היא קבעה כי אי אפשר להקים בית לאומי ליהודים מבלי לפגוע בזכויות הערבים, ואי אפשר לפשר בין השאיפות הלאומיות של שני העמים. המלצותיה: לסיים מנדט תוך 5 שנים, לחלק את א"י לשלושה חלקים: מדינה יהודית- 17%- גליל, מישור החוף הצפוני עד ת"א, מדינה ערבית- יהודה, שומרון נגב ומישור החוף הדרומי עד עזה. אזור בריטי- שיכלול את ירושלים, בית לחם ומעבר יבשתי לים. בריטניה תשמור על המקומות הקדושים, היהודים יעבירו פיצוי לערבים כל שנה כי קיבלו אדמות פוריות יותר, ועד שתוכנית החלוקה תצא לפועל- יש לצמצם ממדי עלייה יהודית ולהגביל מכירת קרקעות.

הערבים התנגדו חד משמעית לתוכנית החלוקה. והם החריפו את המרד. בישוב היהודי פרץ ויכוח חריף בנושא אך הוחלט באופן עקרוני לקבל את התוכנית.

בימי המרד הערבי היישוב היהודי הגביר את תנופת ההתיישבות, רכשו יותר קרקעות והקימו ישובים חדשים. הוקמו 52 נקודות התיישבות שנודעו בשם חומה ומגדל. (ע"פ החוק המנדטורי אסור להחריב מבנה עם גג). הקמת יישובים אלה נועדו להשיג: רצף טריטוריאלי, מימוש בעלות יהודית על הקרקע והגדלת שטחה העתידי של המדינה היהודית.

הערכות היישוב היהודי בתחום הבטחון: בעקבות המאורעות שפרצו ב 1920 קם ארגון ההגנה. עד 1929 פעל כרשת הגנה מקומית והפך לארגון ארצי שהתכונן להגנה על כל היישובים היהודיים בארץ ומומן ע"י מוסדות היישוב. נבנו ביצורים, נסללו דרכים מקשרות בין היישובים ונוסדו מערכות מודיעין וקשר.

בעקבות מאורעות שנות ה-30, היישוב היהודי חשב מהי הדרך הנכונה ביותר להגיב על מתקפות הערבים- היישוב החליט לנקוט במדיניות הבלגה ועל רקע זה פרשו מההגנה חלק שהקימו ארגון צבאי שנקרא בתחילה ארגון ב' ואז שינה את שמו לאצ"ל- ארגון צבאי לאומי. ארגון זה דרש

תגובה צבאית ישירה נגד הערבים. בתחילה הנהגת היישוב היהודי התנערה מפעולות אנשי האצ"ל, אך עם המשכותן של מתקפות הערבים, גם ארגון ההגנה החל לאמץ את שיטת האצ"ל-לעיתים אף באישור הבריטים ובשיתוף פעולה עימם.

הערכות היישוב היהודי בימי מלחמת העולם השנייה: ימי מלחמת השנייה העמידו את התנועה הציונית והיישוב היהודי בדילמה- במאי 39 בריטניה פרסמה את הספר הלבן השלישי שעורר התנגדות רבה ביישוב. עם זאת הבריטים לחמו בנאצים ולכן היישוב חש חובה מוסרית לתמוך בבריטים. היישוב תמך במאבק הבריטים אך ההתנגדות לספר הלבן לא פחתה. למרות זאת היישוב נאלץ למתן ביטוי התנגדות זו. בן גוריון מנהיג היישוב היהודי טבע את האמרה: "עלינו לעזור לאנגלים במלחמה כאילו לא היה ספר לבן ועלינו לעמוד נגד הספר הלבן כאילו לא הייתה מלחמה".

רבים מהיישוב התגייסו ליחידות השונות במסגרת הצבא הבריטי. ב 1943 הבריטים הקימו כמה יחידות לוחמות יהודיות: הצנחנים- לוחמי יחידה זו הוכשרו למשימות ריגול. בין חיילי היחידה- חנה סנש.. משימתם להעביר לצבא הבריטי מידע מודיעיני באמצעות משדרי רדיו ולסייע ללוחמים הפרטיזנים המקומיים. למשימי יצאו 32 לוחמים ובהם גם נשים. 12 נפלו בשבי ושבעה הוצאו להורג- ביניהם חנה סנש.

הבריגדה היהודית- ליחידה התגייסו כ-5,000 לוחמים יהודים. קציני היחידה היו יהודים ובריטים. סמל החטיבה כלל מגן דוד. כחודשיים לפני סוף המלחמה שולבו חיילי הבריגדה בקרב באיטליה מול כוחות גרמניים. לאחר המלחמה נשארו חיילי הבריגדה באירופה לסייע לניצולים היהודים.

עד לסוף המלחמה גייסו הבריטים כ-30,000 מבין המתנדבים היהודים שחיו בארץ. הם שרתו במגוון יחידות- חיל אוויר, חילות היבשה ועוד.

ב-1941 היה חשש כי הצבא הגרמני יפלוש לא"י והבריטים הקימו גוף צבאי - הפלמ"ח- פלוגות מחץ. בסופו של דבר נבלם הצבא הגרמני ע"י הבריטים בקרב אל עלמיין.

במהלך המלחמה היישוב היהודי לא פסק את מאבקו למען התיישבות ועלייה. בתקופה זו הוקמו 47 יישובים חקלאיים חדשים ועלו לארץ כ-20,000 מעפילים מאירופה.

כאשר פרצה המלחמה סירב האצ"ל להשהות מאבקו נגד הבריטים אך מאוחר יותר זנח מדיניות זו והחל משתף עימם פעולה. על רקע זה ב-1940 פרשו מארגון האצ"ל חברים שהקימו את הלח"י- לוחמי חירות ישראל. ארגון שהיה מזוהה עם גורמי ימין קיצוני ביישוב ונמנו בו מאות לוחמים.

ב-1943 הגיעה לארץ מנחם בגין, דמות בולטת מפולין, ומונה למפקד האצ"ל. תחת פיקודו הארגון שינה את המדיניות ובפברואר 1944 חידש את מאבקו בבריטים.

עלייה יהודית לא"י בין 1918-1945:

- העלייה השלישית (1918-1923): גל הגירה זה נמשך מסיום מלחמת העולם הראשונה ועד תחילת המשבר הכלכלי בארץ. בתקופה זו עלו לארץ כ-35 אלף איש שהגיעו בעיקר מארצות מזרח אירופה: מרוסיה ופולין הגיעו ומרבית מהעולים, ומעט מרומניה וליטא. בולט בעלייה זו יסוד צעירים חלוצים. האידאולוגיה של החלוצים תרמה רבות לבניין הארץ והם הקימו צורות התיישבות שיתופיות – הקיבוץ ומושב העובדים.
- העלייה הרביעית (1924-1928): בעלייה זו עלו לארץ למעלה מ- 67 אלף איש - מספר ללא תקדים בתולדות הישוב והתנועה הציונית. רוב בני עלייה זו עלו לארץ מפולין בעקבות גזרות כלכליות ומשבר כלכלי במדינה. מיעוטם הגיעה מברית המועצות, מליטא, מרומניה מעיראק ומתימן. רובם התיישבו בערים, היו סוחרים ובעלי מלאכה ופיתחו בארץ תעשייה. כמו כן השקיעו בבנייה. מיעוטם פנו להתיישבות על אדמה שנרכשה על ידיהם בהון פרטי, ופיתחו את ענף המטעים והפרדסים במרכז הארץ. רובם התיישבו בתל אביב ורוב ההשקעות היו בה.
- העלייה החמישית (1929-1939): בני עלייה זו הגיעו מארצות מזרח ומרכז אירופה. הגורם העיקרי לעלייתם היה התגברות האנטישמיות ועליית היטלר לשלטון בגרמניה. רובם התיישבו בערים וחלקם הקימו את "יישובי המעמד הבינוני" כגון: נהריה. חלק גדול מהם היה בעלי מקצועות חופשיים – רופאים, עורכי דין, מהנדסים, מוסיקאים ועיתונאים. חלקם עלו עם רכוש אותו השקיעו במפעלי תעשייה. עלייה זו תרמה לפריחה כלכלית ולשגשוג התרבות בארץ. בתקופה זו הוקמה התזמורת הפילהרמונית, הורחבה האוניברסיטה בירושלים, ועלתה רמת הרפואה. עלייה זו הכפילה את מספר היהודים בארץ ומספרם התקרב ערב מלחמת העולם השנייה לחצי מיליון נפש.
- עלייה בימי מלחמת העולם השנייה ועד קום המדינה 1939–1948: 130 אלף עולים. המשך ההעפלה והחרפת המאבק במנדט הבריטי בעקבות מדיניות העלייה.

שאלת העקורים ושאלת א"י- עמדת בריטניה מול ארה"ב: במהלך מלחמת העולם השנייה עזבו מליוני בני אדם את בתיהם, רובם בכפייה. רבים נמלטו מארצות מגוריהם והפכו לפליטים. באירופה נוצרה תנועת נדודים אדירת ממדים של פליטים ועקורים. בין מליוני הפליטים והעקורים נמנו כ-300,000 יהודים, רבים יוצאי פולין. מצב העקורים היהודים היה מיוחד- לא היו להם קרובי משפחה בשל הפתרון הסופי, ובהיעדר מדינת לאום יהודית ניצב העם היהודי בפני מציאות קשה- אף מדינה בעולם לא מצאה לנכון להציב בראש סדר יומה את שאלת שיקום העם היהודי. שאלת העקורים היהודים ושאלת א"י היו סוגיות שעמדן במחלוקת בין בריטניה לארה"ב בין 45-47 וההלחץ האמריקאי היה אחד הגורמים שהביאו את בריטניה להעביר את שאלת א"י לאו"ם.

ב- 1945 עלתה לשלטון בבריטניה מפלגת הלייבור שהמשיכה את מדיניות הספר הלבן. (למרות שביקרה מדיניות זו בעבר כאשר מפלגת השמרנים עמדה בשלטון). בריטניה לא הייתה מעוניינת להעלות את העקורים לא"י וטענה כי את בעיית העקורים יש לפתור באירופה שכן הנאצים מוגר. עמדה זו באה לידי ביטוי בהודעתו של שר החוץ ארנסט בוויין בנובמבר 1945.

ארה"ב התנגדה למדיניות הבריטית וסברה שיש לאפשר למאה אלף יושבי מחנות העקורים לעלות ארצה. בנוסף דרש הממשל האמריקאי לסיים את המנדט ולאפשר הקמת מדינה יהודית. (גורמים הומניטריים- שיקום ניצולי השואה, חשש מפני הגירה יהודית לארה"ב, לחץ מצד דעת הקהל האמריקאי, המלחמה הקרה, שיקולים כלכליים- החזקת מחנות העקורים) ביוני 45 הנשיא טרומן הקים וועדה- וועדת הריסון (ע"ש המשפטן) לבדיקת שאלת העקורים היהודים באירופה- בדו"ח הביעה הוועדה גינוי חמור נוכח מצבם הקשה של השוהים במחנות העקורים. הריסון המליץ להעלות 100,000 עקורים לישראל. טרומן אימץ המלצות אלה ודרש מבריטניה לממשן.

וועדה אנגלו אמריקאית: דרישת טרומן עוררה את התנגדות בריטניה. לבסוף הוקמה וועדה משותפת שתבחן את הנושא. הוועדה סיירה במחנות ופגשה מנהיגים יהודים וערבים ואף נציגים של השלטון הבריטי. באפריל 46 הוועדה המליצה: אין להקים מדינה ערבית או יהודית; יש להוסיף לקיים מנדט בריטי; יש לבטל מגבלות ספר לבן; יש להתיר את עלייתם של 100,000 יהודים מיידית; יש לפרק ארגונים מחתרתיים מנשקם.

ההמלצות נדחו ע"י הערבים- לא הסכימו לעלייה, וע"י היהודים כי נדחתה הקמת מדינה יהודית. הבריטים התנו את הביצוע של ההמלצות בהסכמת היהודים והערבים להתפרק מנשקם. (היה ברור ששני הצדדים לא יסכימו לדרישה זו).

וועדת מוריסון- גריידי: המשך המחלוקת הובילה להקמת וועדת מוריסון גריידי ביוני 46. (סגן רוה"מ הבריטי מוריסון והדיפלומט האמריקאי גריידי). ביולי 46 הוועדה הציעה- אפשר יהיה ליישם את החלטות הוועדה האנגלו אמריקאית אלא אם היהודים והערבים יקבלו אותה. בכך בוטלו המלצות הוועדה האנגלו אמריקאית שכן הערבים סרבו לקבלה.

לאחר מלחמת העולם השנייה החלה "**המלחמה הקרה**"-המלחמה הקרה" היא כינוי למאבק שהתנהל בין בריה"מ ובנות בריתה לבין ארה"ב ובנות בריתה מסוף מלחמת העולם השנייה (סוף שנות ה-40) ועד להתמוטטות בריה"מ, נפילת חומת ברלין ואיחוד גרמניה (סוף שנות ה-80). "המלחמה הקרה" הייתה מאבק מדיני הנמנע מהתנגשות צבאית ישירה ובא לידי ביטוי כתחרות בתחומי הכלכלה, החימוש, המדע, הטכנולוגיה, התרבות והתעמולה האידיאולוגית. בבסיס היריבות בין שתי המעצמות עמד ניגוד אידיאולוגי עמוק: דיקטטורה טוטליטרית קומוניסטית (בריה"מ) מול דמוקרטיה ליברלית קפיטליסטית (ארה"ב). ארה"ב ובריה"מ נלחמו ביניהן על מנת להגיע לשליטה עולמית רחבה ולחסום את התפשטות השפעתה של המעצמה היריבה. בריה"מ הפכה את מדינות מזרח אירופה, למדינות קומוניסטיות תחת חסותה ויצרה ניתוק מוחלט ("מסך הברזל") ביניהן לבין מדינות מערב אירופה. כך נוצרה בעולם מערכת בינלאומית דו- קוטבית- ושני הצדדים נשענו על בריתות צבאיות חזקות. במסגרת "המלחמה הקרה" התרחשו לעיתים עימותים "חמים" באזורי השליטה של המעצמות בעולם.